

INTERNATIONAL JOURNAL OF ECONOMIC AND ADMINISTRATIVE ACADEMIC RESEARCH

Available online, ISSN: 2757-959X | www.ijerdersi.com | Economic and Administrative Academic Research

TÜRKİYE'DE SAĞLIK TURİZMİNİN GÜNCEL DURUMU VE SON 15 YILDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ*

Gökçen Hatice YAPRAK^a, Zafer YILDIZ^b

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Research Article

Received : 20/09/2024

Accepted : 10/10/2024

Keywords:

Health, Health tourism, Bibliometric Analysis

ABSTRACT

Turkey stands out as a significant destination for Health tourism globally. With its strategic location, affordable treatment options, high-quality healthcare services and modern medical infrastructure, Turkey is an attractive choice for both domestic and international patients.

The fact that Health tourism has reached remarkable levels in terms of generating income among tourism types creates a tendency for all countries to invest in this field. The contribution of health tourism to the Turkish economy is steadily increasing, and investments and improvements in this field are ongoing. Bibliometric analysis of the research conducted shows a notable rise in the number of scientific studies on health tourism in Turkey in recent years. These studies generally focus on the quality of healthcare services, patient satisfaction, economic impacts, and health tourism policies. Bibliometric analyses highlight the growth of academic literature in this field and Turkey's efforts to enhance its global competitiveness in health tourism.

In conclusion, the development of Turkey's health tourism sector and the increase in related research indicate that the country holds a strong position in the health tourism market and is poised to further solidify its role in the future.

Uluslararası İktisadi Ve İdari Akademik Araştırmalar Dergisi, 4(2), 2024, 64-74

CURRENT SITUATION OF HEALTH TOURISM IN TURKEY AND BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES CONDUCTED IN THE LAST 15 YEARS

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş : 20/09/2024

Kabul : 10/10/2024

Anahtar Kelimeler:

Sağlık, Sağlık Turizmi, Bibliyometrik Analiz

ÖZ

Türkiye, sağlık turizmi açısından dünya genelinde önemli bir destinasyon olarak öne çıkmaktadır. Coğrafi konumu, uygun maliyetli tedavi seçenekleri, yüksek kaliteli sağlık hizmetleri ve modern tıbbi altyapısı ile Türkiye hem yerli hem de yabancı hastalar için cazip bir seçenektir.

Sağlık turizminin, turizm çeşitleri içinde gelir getirmesi bakımından dikkat çekecek seviyelere ulaşması, tüm ülkelerde bu alana yatırım yapılması yönünde bir eğilim yaratmaktadır. Sağlık turizminin Türkiye ekonomisine olan katkısı giderek artmakta olup, bu alandaki yatırımlar ve iyileştirmeler de sürekli devam etmektedir.

Yapılan araştırmaların bibliyometrik analizine bakıldığında, Türkiye'de sağlık turizmi üzerine gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların sayısında son yıllarda belirgin bir artış gözlenmektedir. Bu araştırmalar, genellikle sağlık hizmetlerinin kalitesi, hasta memnuniyeti, ekonomik etkiler ve sağlık turizmi politikaları gibi konulara odaklanmaktadır. Bibliyometrik analizler, bu alandaki akademik literatürün büyümesini ve Türkiye'nin sağlık turizmi alanındaki küresel rekabet gücünü artırma çabalarını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin sağlık turizmi alanındaki gelişimi ve bu konudaki araştırmaların artışı, ülkenin sağlık turizmi pazarında güçlü bir konuma sahip olduğunu ve gelecekte de bu alandaki rolünü daha da pekiştireceğini göstermektedir.

* Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Zafer Yıldız danışmanlığında hazırlanan "Gökçen Hatice Yaprak'ın "Türkiye'de Sağlık Turizminin Güncel Durumu Ve Son 15 Yılda Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi" başlıklı Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

^a ghg.yaprak@gmail.com <https://orcid.org/0000-0001-5157-730X>

^b zafer.yildiz@cumhuriyet.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-9136-5034>

GİRİŞ

Ülkelere, ziyaret maksadıyla seyahat gerçekleştiren kişiler için sunulan ve sağlığı içine alan bütün hizmetleri ifade eden, uluslar arası niteliği olan kavrama sağlık turizmi adı verilirken, söz konusu turizm çeşidine ilgi gösteren turist sayısının çoğalması, finansal açıdan ülkelere destek sağlamaktadır denilebilir (Sözeri, 2020, s. 15). Dünya genelinde geride bıraktığımız 10 sene içinde sağlık hizmeti alabilmek amacıyla, ikamet ettikleri ülkelerden başka ülkelere seyahat eden kişilerin sayısının arttığı gözlemlenmektedir. Bu durumun sonucu olarak 2010 senesinden sonra, söz konusu amacı gerçekleştirmek için oluşan durumun finansal büyüklüğünün 60 milyar dolar seviyelerinde olmasıyla, söz konusu turizm çeşidinin bütün ülkelerin ilgisini çeken bir kazanç kapısı olarak görülmeye başlanması, sağlık turizmini çekici hale getiren bir gerçektir..

Sağlık turizmine olan talebin artma nedenlerini; sağlık sigortası tarafından karşılanmayan bazı hizmetlerden faydalanma isteği, sağlık sigortalarının karşıladığı fakat, hizmeti alabilme noktasında beklenen sürenin uzunluğu ve maliyetlerin yüksek olmasından duyulan raatsızlık şeklinde sıralayabiliriz (Karababa, 2017, s. 68).

Bu makalenin amacı; Türkiye’de sağlık turizminin yerini, önemini ve son 15 yılda, bu alanda yapılan çalışmaların bibliyometrik analizini incelemek olup, 2008-2023 yılları arasında Türkiye geneli sağlık turizmi ile ilgili yayınlanan çalışmalara yönelik bilgileri ortaya koyarak, alanyazına katkı sağlaması bakımından değerlendirildiğinde önem teşkil edeceği düşünülmektedir.

1. Sağlık Turizmi

1.1. Sağlık Turizmi Tanımı

Literatürde sağlık turizmi kavramı; hacim ve popülarite bakımından yükselme göstermesiyle birlikte, araştırmalara da yoğun şekilde konu edilmeye başlanmıştır. Böylelikle, kavramsal açıdan konuyu ele alan araştırmacıların, ortak paydada bulunduğu genel bir ifade bulunmamaktadır. Ancak yapılan tanımlar genel olarak incelendiği takdirde, sağlık turizmi; sağlığın koruma altına alınması veya iyileştirilme sürecine dönük çıkılan seyahatler olarak değerlendirilebilir (Ağaoğlu, Karagöz, & Zabun, 2019, s. 2).

1.2. Sağlık Turizmi Çeşitleri

1.2.1. Medikal Turizm

Medikal turizm, son 25 yılda hızlı gelişim gösteren bir sağlık turizmi çeşididir ve kendini hasta hisseden kişilerin medikal tedavi maksadıyla yabancı ülkelerdeki sağlık kuruluşlarına seyahat etmesi olarak ifade edilir (Tonga & Bahadır, 2019).

1.2.2. Termal Turizm

Termal turizmi 18-20 dereceden daha sıcak ve mineral bakımından zengin jeotermal suların tedavi, eğlence, dinlenme ve arınma amaçlı kullanımı olarak tanımlamak mümkündür (CİHANGİR, 2016’dan Akt.; DORUK, 2019).

1.2.3. Geriatri Turizm (Üçüncü Yaş Turizmi)

Geriatri turizmi; başka bir ismiyle ileri yaş turizmini ifade eder. 65 yaşını aşmış bir ya da daha fazla kronik rahatsızlığı bulunan, bakım görmeye ihtiyaç duyan kişileri kapsamaktadır (Ataman, Esen, & Vatan, 2017’den Akt.; Bayar, 2019, s.6).

2. Türkiye’de Sağlık Turizmi

2.1. Türkiye’de Sağlık Turizmi Güncel Durumu

Sağlık turizmi, globalleşmenin hızlanmasıyla birlikte hizmet sektöründe önem teşkil eden bir yere sahip olmuştur. Bu durumla birlikte sağlık turizmi başka kesimlerle etkileşime girmiştir. Sağlık turizminin bu bakımdan, ülkelerin ekonomilerine yadsınamayacak oranda katkı sağlaması gerekçesiyle bir gelir kapısı olarak adlandırılmaktadır. Buna bağlı olarak, sağlık sebebiyle ülke içi ya da ülkeler arası çıkılan seyahatleri temsil eden sağlık turizmine ilgi artmıştır. Türkiye’nin ise sağlık turizmi dalında kayda değer gelişim sağlaması ve sağlık turizmi sektörünün hızla ilerleme potansiyeli, ülkenin ekonomisini etkileyecek kadar önemli sayılmaktadır (Çetin, 2022, s. 638). Türkiye’de sağlık turizmi kalite açısından değerlendirildiğinde, günümüzde sağlık turizmi faaliyetleri adına, en göze çarpan destinasyonlar içinde gösterilmektedir. Her şehre belirli niteliklere sahip kamu hastane ve kurumları inşa edilmiştir. Bununla birlikte, özel sektörde de sağlık adına atılım gerçekleştirilmiştir.

Türkiye dünya genelinde yabancı dile hâkim, eğitim almış sağlık çalışanları, yerli olmayan doktorları da bünyesinde çalıştırmak bakımından, elinde olanakları olan ve Avrupa’daki ülkelerle mukayese edilebilir, Joint Commission International (JCI) ile akredite edilmiş, muadillerine göre daha cazip fiyatlarla sağlık hizmetleri vermektedir (Topuz, 2012’den Akt.; Soysal, 2017, s.179).

2.2. Türkiye’de Sağlık Turizminin Uluslararası Anlamda Öne Çıktığı Alanlar

Medikal turizm kapsamında değerlendirildiğinde, ülkemizin önemli özellikleri aşağıda sıralanmıştır;

- 1- Sahip olunan uzman doktorlar ve sağlık çalışanları,
- 2- Otel rahatlığında hizmetler verebilen, uluslararası anlamda akreditasyon belgesi sahibi ve tıbbi açıdan teknolojisi üst seviyelerde olan hastaneler ile kalite bakımından konforlu hizmet vermesi.
- 3- Ulaşım bakımından dünyanın her yerinden kolaylıkla ulaşımın sağlanabiliyor olması.
- 4- Sağlık hizmetlerinin haricinde tatil olanakları sunuyor olması (Buzcu & Birdir, 2019’dan Akt. Temizkan & Temizkan, 2020, s.285)

Ülkemizi, sağlık hizmeti almak için ziyaret eden turistlerin en çok rağbet gösterdikleri sağlık hizmetlerinin neler olduğu aşağıda sıralanmıştır. şu şekilde sıralanabilir (Heper, 2021, s. 146).

- Plastik cerrahi
- Doğurganlık ve kısırlık
- Genel ve estetik diş hekimliği
- Güzellik merkezleri
- Göz sağlığı
- Obezite ve bariatrik cerrahi
- Böbrek diyalizi
- Kök hücre nakilleri
- Uyku bozuklukları
- Sedef hastalığı tedavisi

Bu hizmetlerin yanında, başka ülkelerden sağlık hizmeti almak amacıyla ülkemizi ziyaret eden turistler, ülkemizde göz, ortopedi, kadın hastalıkları doğum ve saç ekimi gibi cerrahi estetik birimlerini tercih ederler. 5 sene içinde ülkemize sağlık turizm faaliyeti gerçekleştirmek için gelen kişilerin sayıları ve elde edilen turizm kazançları aşağıdaki şekildedir (Ushaş, 2023).

	2018	2019	2020	2021	2022
Gelen Sağlık turisti Sayısı	594.851	701.046	407.423	670.730	1.258,382
Yıllık Sağlık Turizmi Gelirleri (Bin USD)	\$ 863,307	\$ 1,412,438	\$ 1,164,739	\$ 1,726,793	\$ 2,119,059

2.3. Türkiye'nin Sağlık Turizmi Faaliyetlerinde Tercih Edilme Sebepleri

Sağlık turizm potansiyeli bakımından ülkemizin avantajlı özellikleri aşağıda maddeler halinde verilmiştir (Tengilimoğlu, 2021, s. 3).

- Hastanelerdeki alt-yapı ve donanımın kalitesinin üst düzeyde olması,
- Doktorlar ve hizmet sağlayıcıların eğitimlerinin ve deneyimlerinin seviye bakımından batıdaki ülkelerle aynı standarda sahip olması,
- Coğrafi konumu bakımından avantaj sağlaması ve geleneksel turizm çekiciliği (doğal ve tarihi) ve iklim koşulları bakımından dönemsiz turizm ile sınırlı olmayışı,
- Ulaşımının kolay olması, 4 saatlik bir uçuş ile 1,5 milyarlık nüfusun yakınında olması ve THY 'nin yoğun uçuş seferleri (120'den fazla ülkeye, 299 şehir ve 302 havalimanına uçuş imkânı),
- Turizm tesislerindeki hizmetlerin üst düzey standartlara yükselmiş olması,
- Çok sayıdaki sağlık kuruluşunun akredite edilmiş durumda olması,

3. Türkiye'de Sağlık Turizmi Alanında Yapılan Araştırmaların Bibliyometrik Analizi

Belli bir alanda yapılan araştırmanın, kalite değerlemesine ve söz konusu alandaki terimlerin değerlendirilip, ilgili eğilimlerin ifade edilmesine olanak sağlayan çalışmalar bibliyometrik çalışma şeklinde ifade edilir (Güzeller & Çeliker, 2016'dan Akt.; Akın, 2021, s. 2028).

Çalışmada 2009-2023 yılları içerisinde, yani son 15 yıl içinde Türkiye'de genel olarak sağlık turizmi konusunda yayınlanmış makale, tez, kitap bölümü vb. bilimsel araştırmaların bibliyometrik analizi yapılmıştır.

3.1. Verilerin Oluşturulması

Araştırma için verilerin toplanması aşamasında Google Akademik indeksi üzerinde çalışılmıştır. Toplanan verilerin 2009-2023 arasında yani son 15 yılı kapsıyor olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmada Yüksek Lisans Tezleri, makaleler, kitap veya kitap bölümleri, kongre ve konferanslardan faydalanılmış olup, yazarları türk olan çalışmalar dahil edilmiştir. Toplanan verilere göre elde edilen bulgular grafiklerde gösterilmiştir.

Bu bağlamda; 8 Yüksek Lisans Tezi, 1 Doktora Tezi, 71 Makale, 2 Kitap ve 3 diğer(kongre ya da konferans yazısı) olacak şekilde toplamda 95 çalışma analiz edilmiştir. Analiz sonuçları grafiksel olarak verilmiştir.

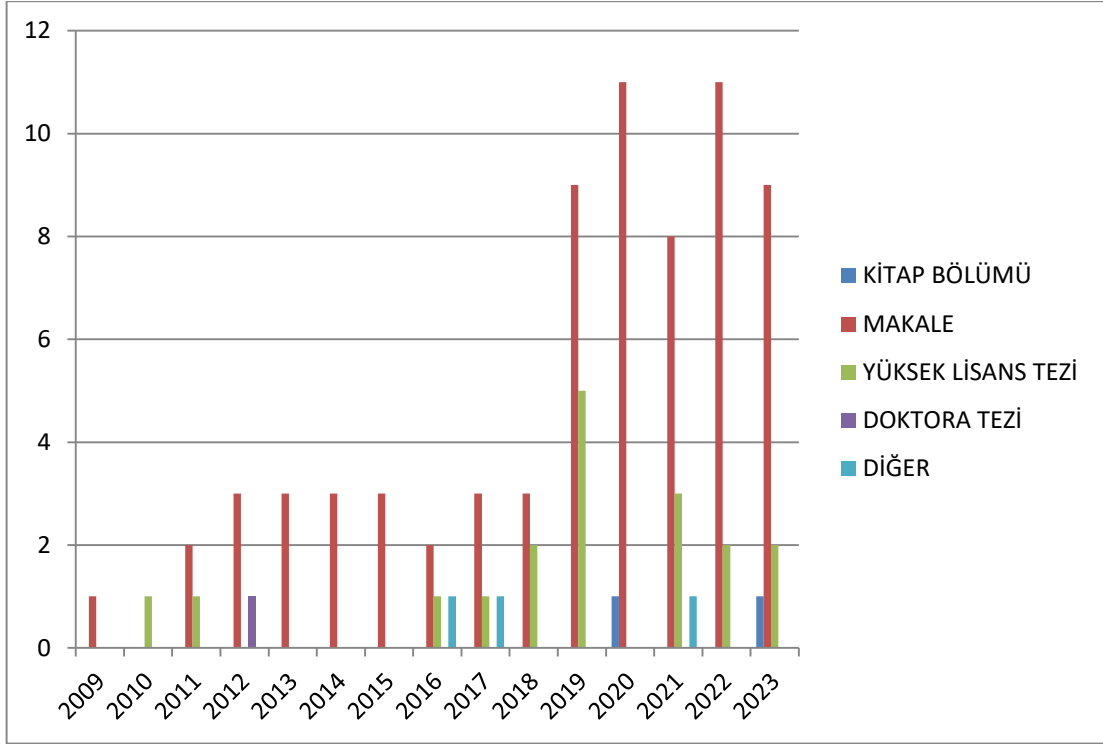
3.2. Analiz

Literatürde bir karar problemine birden fazla yöntem uygulanan birçok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmaların birçoğunda birden fazla yöntemden elde edilen sıralama sonuçları karşılaştırılabilir (Arslan, 2018, s. 111). Toplanan veriler dahilinde, ilgili çalışmalarda alınan atıfların yıllara göre dağılımı, yazar sayıları, yazım türlerinin yıllara göre dağılımları, analiz edilen verilerde işlenen konuların belli başlıklar altında toplanarak listelenmesi yapılarak incelemeye alınmıştır.

3.3. Bulgular

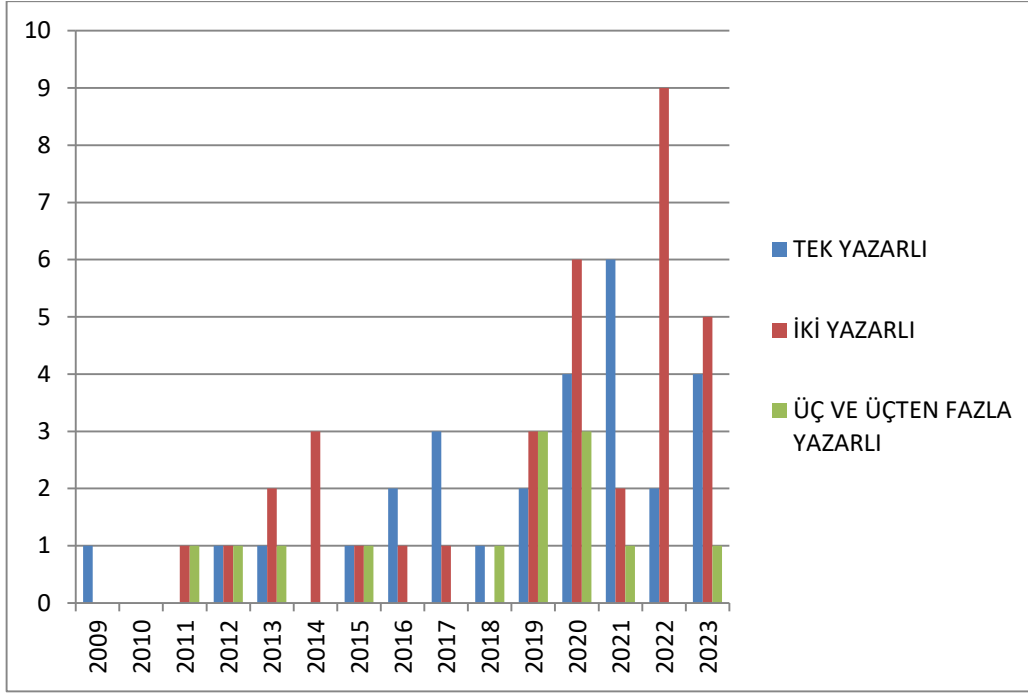
Yayın istatistiklerinin yıllara göre dağılımı Şekil 1’de verilmiştir. Grafik incelendiğinde sağlık turizmi alanında yayınlanan çalışmaların 2009 ve 2010 yıllarından sonra artarken bu artış seviyesi 2018 yılına kadar belirli bir oranda olurken, 2018 yılından sonra yapılan araştırmaların sayısındaki artışın dikkat çekici olduğu söylenebilir. Bu durum ülkemizde sağlık turizmine verilen önemin de arttığına dair bir kanıt niteliği taşıyabilir. Çünkü sağlık turizminin ülkelere gelir kazandırabilme potansiyelinin gücünü, her geçen gün ülkeler daha çok farketmektedirler. Dolayısıyla ülkemizde sağlık turizmine önem verilmesi, ilgili turizm çeşidinin, üzerine araştırmalar yapılması çabasına değer görüldüğünü ifade etmektedir diyebiliriz.

Şekil 1’de 2009-2023 yılları arasında üzerinde çalışılan 95 yayının türlerine göre dağılımı sunulmuştur. Yayımlanan çalışmalar arasında çoğunluğun makale yazıları olduğu ortaya çıkarken bunu yüksek lisans tezleri takip etmiştir.

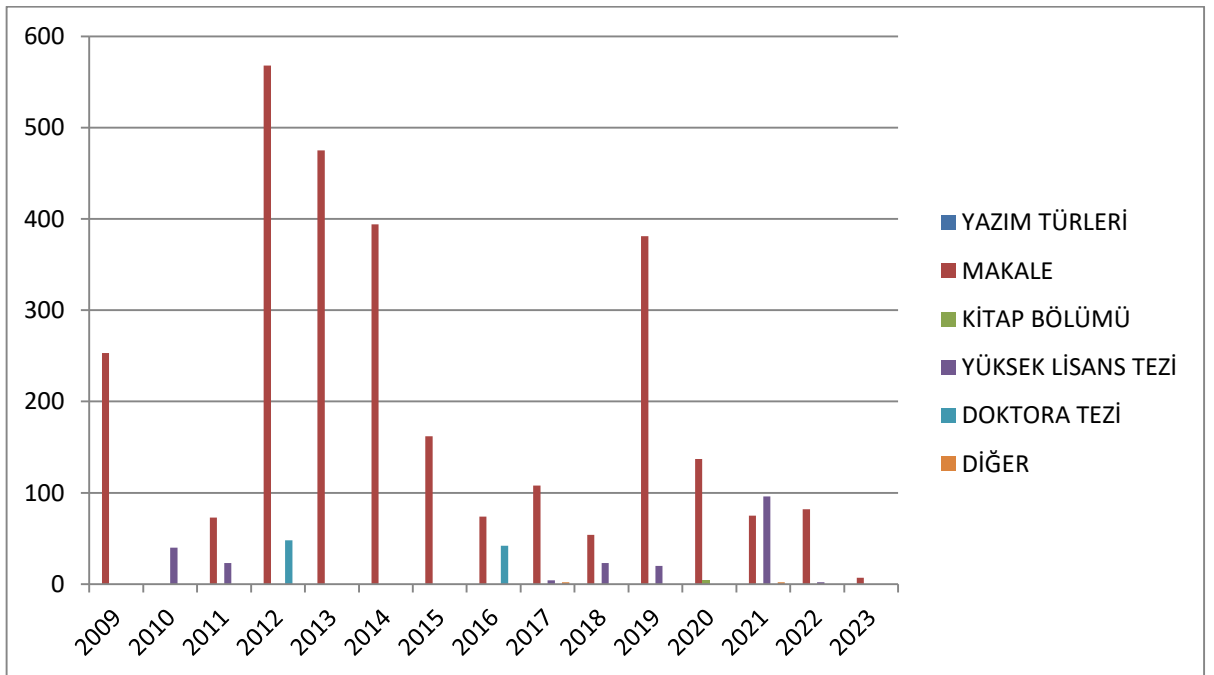
Şekil 1. Yıllara Göre Yayın Türlerinin Dağılımı

Şekil 2’de, çalışmaya dâhil edilen akademik yayınların yazar sayılarının yıllara göre dağılımı verilmiştir. Makale, kitap ve diğer (konferans, kongre) yazılar üzerinde gerçekleştirilen bu analiz; tek yazar, iki yazar ve 3 ya da daha fazla yazar şeklinde bölümlendirilmiştir. Grafik verileri doğrultusunda, geçtiğimiz 15 yıl içinde yayımlanan söz konusu çalışmaların ışığında, tek yazarlı çalışmaların, toplam çalışmaların %36’sını, iki yazarlı çalışmaların toplam çalışma sayısının % 46’sını ve 3 ve 3 ten fazla yazarlı çalışmaların ise % 17’yi oluşturduğu saptanmıştır.

Şekil 2. Yazar Sayılarına Göre, Bildiri, Makale ve Kitap Bölümü Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 3'te, söz konusu araştırma yazılarının aldığı atıf sayıları yıl bazında ele alınmıştır. Yazım türlerine göre ayrılarak analiz edilmiştir. Veriler ışığında en çok atıf alan yazım türünün makale yazıları olduğu saptanmıştır denilebilir. Yıllara göre dağılım incelendiğinde ise 2009-2012-2013-2014 ve 2019 yıllarındaki atıf sayısının çokluğu göze çarpar niteliktedir. Sağlık turizmi üzerine yapılan çalışmaların sayısının 2010 yılından bu yana artarak devam etmiştir. Bu durumda sonuç olarak atıf sayılarında artış yaşanmasına olanak sağlamıştır.

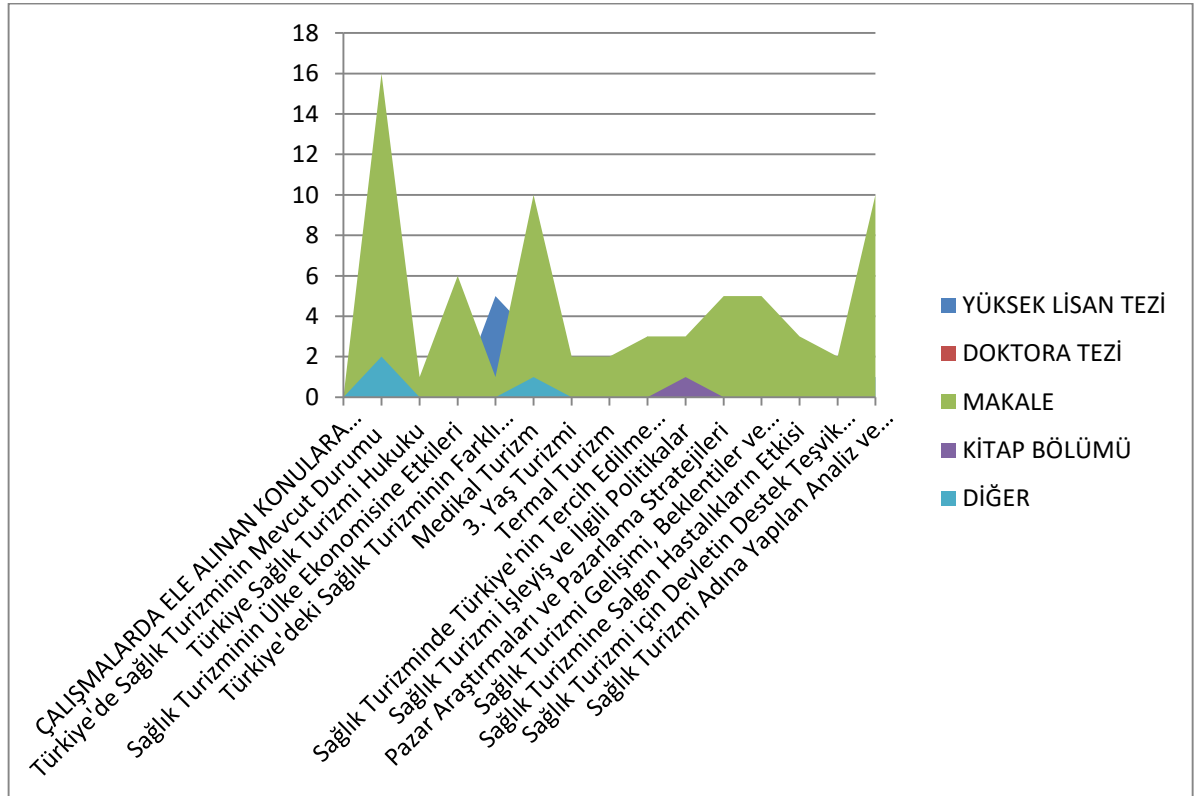

Şekil 3. Yayımlanan Çalışmaların Alıntılanma Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Toplanan veriler doğrultusunda söz konusu analize konu olan çalışmaların konularının neler olduğu belli başlıklar altında toplanmaya çalışılmış olup, toplamda 16 başlık hazırlanmıştır. Bu başlıklar;

- Türkiye'de sağlık turizminin mevcut durumu ve tanıtımı,
- Türkiye sağlık turizmi hukuku, sağlık turizminin ülke ekonomisine etkileri,
- Türkiye'deki sağlık turizminin farklı ülkelerle karşılaştırılması,
- Medikal turizm,
- İleri Yaş turizmi,
- Termal turizm,
- Sağlık turizminde Türkiye'nin tercih edilme sebepleri,
- Sağlık turizmi işleyiş ve ilgili politikalar,
- Pazar araştırmaları ve pazarlama stratejileri,
- Sağlık turizmine salgın hastalıkların etkisi,
- Sağlık turizmi için devletin destek teşvik vergi ve usuller,
- Sağlık turizmi adına yapılan analiz ve uygulamalar

şeklinde sıralanmış olup, başlıklara göre çalışmaların dağılımı aşağıda Şekil 4'te verilmiştir. Analize göre; Türkiye'de sağlık turizminin mevcut durumu ve tanıtımı başlığına uygun olarak yapılan çalışma sayısının en fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra medikal turizm üzerine yapılan çalışma sayılarının da en çok araştırılan konulardan olduğu ve swot analizi ve bibliyometrik profil araştırmalarının da onu takip ettiği saptanmıştır denilebilir.

Şekil 4. Araştırılan konuların belirli başlıklara ayrılması.

Yapılan analizden elde edilen bulgular doğrultusunda, Türkiye’de 2009 yılından bu yana sağlık turizmi alanı adına yapılan araştırmaların sayısında kayda değer nitelikte artış yaşanmıştır.

Sonuç

Sağlık turizmi; medikal turizm, termal turizm ve 3. Yaş turizmi gibi turizm türlerini kapsar. Sağlık turizmi alanında ilerleme kaydedilmesi için, ilgili turizm türlerinin her biri için ayrı ayrı gerekli çalışmaların yürütülmesi gerekliliği söz konusudur. Örneğin medikal turizm faaliyeti gerçekleştirmek için ülkemize seyahat eden bir ziyaretçinin, aldığı tıbbi hizmetin öncesinde ve sonrasında da ülkemizin doğal zenginlikleriyle buluşturulabilmesi, ziyaretçinin seyahat süresinin uzamasına sebebiyet verebilir. Kısacası bir medikal turist aynı zamanda, termal turist olarak da sağlık turizmi faaliyeti gerçekleştirebilir. Bu durum da finansal açıdan, ülkemize ek kazanç sağlanması anlamı taşımaktadır.

Termal turizm alanında Türkiye, doğal kaynakları, kültürel zenginlikleri iklim koşullarının sağladığı imkânlar çerçevesinde dünya genelinden bakılacak olursa, avantajlı durumdadır. Ancak doğal zenginlikler ve şifalı kaynakların tanıtımı noktasında gerekli yatırımların yapılmaması ya da yetersiz kalması termal turizmde istenilen gelirin elde edilmesini mümkün kılmayacaktır.

İleri yaş turizmi olarak da isimlendirilen 3. Yaş turizmi, 65 yaş üstü yaşayan insan nüfusunun son zamanlarda artış göstermesi ve önümüzdeki 25 ila 30 yıl sonra yaşlı nüfusun iki katına çıkacağı öngörülmesi sonucu, söz konusu turizm türü tüm dünya da ilgi odağı olmuştur. Ancak ülkemizde yaklaşık 20-25 senedir süregelen ‘her şey dâhil’ (all inclusive) hizmet modeli ya da tarifesinin, ileri yaş grubu turistlerinin beklentilerine cevap vermekte yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir. İleri yaş grubu turistlerin fizyolojik durumları, kafa yapıları, psikolojileri, bir tatilden tam olarak ne bekledikleri noktasında, genç ya da orta yaş grubundan farklılık gösterdikleri için, isteklerinin tam olarak ne olduğu konusunda çalışmalar yapılmalı ona göre bir ortam hazırlanmalı ve bu ortama uygun kalifiye personel yetiştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Medikal turizmde başarılı olmak için verilen sağlık hizmetinin kalitesi en önemli tercih sebeplerinden biridir. Ülkemizde tıbbi açıdan kaliteli personeli ve sağlık kuruluşlarına sahiptir. Akredite edilmiş sağlık kuruluşlarının fazlaca olmasından kaynaklı söz konusu sektörde ilerleme kaydedilmiştir. Akredite edilen sağlık kuruluşlarının sayılarının kamu hastanelerinde de arttırılmaya devam edilmesi, medikal turizmde bir dünya markası haline gelmemiz konusunda etkili bir atılım olacaktır denilebilir..

Türkiye’nin sağlık turizmi ile ilgili ülkemizde son 15 yılda yapılan çalışmaları bibliyometrik olarak incelediğimizde, çalışma sayılarının 2009 sonrasında 2011 yılına kadar artmaya devam ettiği, 2011’den 2018’e kadar belirli seviyede kaldığı gözlemlenmiştir. 2019’da tekrar araştırma sayılarında artış olmuş ve 2023 yılına kadar devam etmiştir. 2000’li yılların başından itibaren ülkemiz, sağlık turizm sektörüne eğilmeye başladığından ve ayrıca geride bıraktığımız 20 yıllık süreçte, bu sektörde çok ilerleme kaydetmiş olmamızdan ötürü bu alana karşı bir farkındalık oluşmuştur. Sektörün tanınırlığının artması ile yapılan çalışma sayılarının artması arasında bir paralellik söz konusudur. Yapılan çalışmalarda, en çok üzerinde durulan konuların, ülkemizin turistler tarafından tercih edilme nedenleri, Türkiye’nin reklam ve tanıtımı, güncel durumu ve medikal turizm konularının ele alındığı görülmüştür. Araştırma

konularının arasında sağlık turizminin, Türkiye'deki işleyişi hakkında çok fazla çalışma olmadığı dikkat çekerken, bu konuda araştırmaların daha yoğun yapılması, sektörün tanıtımı bakımından fayda sağlar nitelikte olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arslan, R. (2018). Çok kriterli karar verme yöntemlerinin karşılaştırılması ve bütünleştirilmesi: OECD verileri üzerine bir uygulama.
- Ağaoğlu, F. O., Karagöz, N., & Zabun, S. (2019). Sağlık Turizmi Uygulamaları ve Türkiye'ye Getirirlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *S.C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2).
- ATAMAN, H., ESEN, M. F., & VATAN, A. (2017). Medikal Turizm Kapsamında Kalite ve Hasta Güvenliği. *Uluslararası Sağlık Yönetimi Ulaştırma Dergisi*, 3(1), 32-33.
- BAYAR, K. (2019). Dünyada ve Türkiye'de SaSağlık Turizminin Önemi ve Gelişimi: Antalya Yöresi Araştırması Yüksek Lisans Tezi. *Dünyada ve Türkiye'de SaSağlık Turizminin Önemi ve Gelişimi: Antalya Yöresi Araştırması Yüksek Lisans Tezi*.
- BUZCU, Z., & BİRDİR, K. (2019). Türkiye'de Medikal Turizm İncelemesi: Özel Hastanelerde Bir Çalışma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(1).
- CİHANGİR, İ. S. (2016). Termal turizm potansiyelinin bölgesel kalkınmada ekonomik rolü. *Termal turizm potansiyelinin bölgesel kalkınmada ekonomik rolü*.
- Çetin, O. (2022). Türkiye'nin Sağlık Turizmi Performansının Topsis Yöntemi ile Değerlendirilmesi (2004-2019). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi S.B.E. Dergisi*, 2(4), 638.
- DORUK, T. T. (2019). Bir sağlık turizm örneği olarak termal turizm: Türk sağlık turizmi içindeki yerinin çeşitli boyutlarıyla incelenmesi. *Bir sağlık turizm örneği olarak termal turizm: Türk sağlık turizmi içindeki yerinin çeşitli boyutlarıyla incelenmesi*. İstanbul.
- Heper, F. Ö. (2021). Dünyada ve Türkiye'de Medikal Sağlık Turizminin Değerlendirilmesi. U. t. Kongresi (Dü.). içinde, (s. 137-149). Sakarya.
- Karababa, A. G. (2017). Türkiye'de Sağlık Turizminin Ekonomik Yönü. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 68.
- SOYSAL, A. (2017). Sağlık turizmi: tehdit ve fırsatlar bağlamında türkiye açısından bir durum değerlendirmesi. *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*(2), 169-187.
- Sözeri, P. (2020). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sağlık Çalışanlarının Sağlık Turizmi Algılarının Değerlendirilmesi: Özel Hastaneler Üzerine Bir Uygulama. *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sağlık Çalışanlarının Sağlık Turizmi Algılarının Değerlendirilmesi: Özel Hastaneler Üzerine Bir Uygulama*, 15.
- TEMİZKAN, P., & TEMİZKAN, R. (2020). Dünyada ve Türkiye'de Medikal Turizm Kapsamında Plastik ve Estetik Cerrahi Uygulamaların Hizmet Pazarlaması Karması Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 3(2), 284-298.

Tengilimoğlu, D. (2021). Sağlık turizmi ve devlet teŖvikleri. *Journal of Life Economics*, 8(1), 1-10.

Tonga, F., & Bahadır, S. (2019). Medikal Turizmin Olası İlk Kayıtları. *IV. Uluslararası Kùltür Sempozyumları: Uluslararası Sağlık Toplum ve Kùltür Sempozyum*, (s. 72-81). Amasya.

UshaŖ. (2023). *Sağlık Turizmi Verileri*. (USHAŖ, Dù.) Mayıs 28, 2023 tarihinde <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri/> adresinden alındı